

re^o® rapportage

F&C Investments

3e kwartaal 2009

In dit nummer...

- Op naar Kopenhagen: CEO van F&C leidt belangrijk initiatief ondernemingen voor klimaatafspraken
- Azië voor het voetlicht: kan Azië een duurzaam economisch herstel trekken?
 - Hervorming corporate governance: voortgang en breekpunten
 - Tekenen van herstel en waarschuwingssignalen: Azië voortvarender in de slag met klimaatverandering ...
 - ...maar loopt de groeimachine vertraging op door maatschappelijke risico's?
- Land van de langzaam rijzende zon... F&C buigt zich opnieuw over ondernemingsbestuur in Japan
- Tesco bij de les houden: controversie over arbeidsomstandigheden laait weer op
- Mensenrechten en ondernemingen: wat werkt en hoe nu verder?

F&C
Investments

Onze filosofie

reo® staat voor responsible engagement overlay:

- Benutten van het aandeelhouderschap van onze klanten en stimulering van betere zakelijke prestaties op de lange termijn door sterker beheer van risico's op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur.
- Uitoefenen van onze invloed via stemrecht en actief aandeelhouderschap met behulp van de vaardigheden van een van de grootste gespecialiseerde duurzaamheidsteams ter wereld.
- Volledig implementeren van de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties.

Waarom dit verslag?

Onze plicht aan u

F&C vertegenwoordigt u in de contacten met ondernemingen over milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur. Uw pensioenfonds heeft uw portefeuille aan ons toevertrouwd. Aan ons de taak om ervoor te zorgen dat de door u in portefeuille gehouden ondernemingen verantwoorde werkwijzen hanteren en hun activiteiten ontplooiën met het oog op succes op de lange termijn.

Als uw vertegenwoordiger hebben wij een belangrijke verplichting aan u. Wij moeten in het oog houden hoe ondernemingen: 1) met uw geld hun toekomstige groei denken te realiseren; 2) de ondernemingsrisico's beheren en minimaliseren, waaronder ook de risico's die samenhangen met milieu, maatschappij en goed bestuur; en 3) op langere termijn het financiële rendement veiligstellen.

Wat betekent dit in de praktijk?

Dit betekent dat wij, als uw vertegenwoordiger, actief de dialoog aangaan met het senior management van de ondernemingen in uw portefeuille(s), dat wij luisteren naar wat dat senior management te zeggen heeft en uw punten

van zorg overbrengen. Daarnaast kan dit betekenen dat wij die ondernemingen in voorkomende gevallen aansporen het beter te doen. In het algemeen geldt dat wij daarbij ook onze stemrechten – uw stemrechten – uitoefenen op algemene en buitengewone algemene vergaderingen van aandeelhouders van ruim 3000 ondernemingen wereldwijd¹.

Transparantie: het mes snijdt aan twee kanten

Van ondernemingen eisen wij transparantie als verantwoord ondernemer, dus van ons mag u hetzelfde verwachten. Als de uiteindelijke eigenaar van de ondernemingen in uw spaar- en pensioenportefeuilles hebt u het recht te weten wat ondernemingsdirecties in uw naam doen met het geld dat u aan hen hebt toevertrouwd. En u hebt evenzeer het recht te weten hoe wij uw belangen hebben behartigd.

Bij F&C vatten wij deze verantwoordelijkheid uiterst serieus op. In dit kwartaalverslag geven wij tekst en uitleg over de vragen en opmerkingen die wij namens u bij ondernemingsdirecties hebben neergelegd, zodat zij weten wat hun aandeelhouders bezighoudt en daarnaar handelen. U vindt een elektronische versie van dit verslag op: www.fandc.nl

reo® wordt bedreven namens:

F&C in de schijnwerpers...

“I have, together with 27 fellow Chief Executives of some of the world's leading global companies, drafted a short statement, the Copenhagen Communiqué, which calls on our national policymakers to agree an ambitious, efficient and equitable climate change framework that will drive real change in both capital investment and everyday business behaviour. [...]

Copenhagen will not be successful without the support and engagement of the leaders of both the industrialised countries, as well as the countries that face the greatest risk and investment opportunities stemming from climate change. It is therefore our goal to secure the support of leading companies from across the world.”

Alain Grisay
CEO
F&C Management Ltd

Brief van Alain Grisay, CEO van F&C Management Ltd, waarin ruim 300 ondernemingen over de hele wereld worden opgeroepen het Copenhagen Communiqué te ondertekenen (dat communiqué is het onderwerp van pagina's 12-13 van deze rapportage).

In dit verslag...

Terugblik kwartaal

6-7

- Samenvattend verslag internationaal
- Tesco bij de les houden: controversie over arbeidsomstandigheden laait weer op
- Hervorming governance in Japan, land van de langzaam rijzende zon

Blik op klimaatverandering: het Copenhagen Communiqué

12-13

- F&C bepaalt mede de agenda voor Kopenhagen
- Bedrijfsleven en beleggers pleiten voor actie
- CEO van F&C Alain Grisay maakt zich sterk voor Copenhagen Communiqué

Blik op Azië

8-11

- Kan Azië een duurzaam herstel van de wereldeconomie trekken?
- Rode draad: hervorming ondernemingsbestuur
- Tekenen van herstel: leggen Aziatische ondernemingen de lat hoger?
- Maatschappelijke risico's hoger op de agenda

Blik op mensenrechten: zakendoen in lastige landen

14-15

- De juiste aanpak ter plaatse: F&C maakt verwachtingen kenbaar
- Ervaring F&C in Myanmar en Soedan
- Aanwezigheid ondernemingen: erkenning van regime of stimulans voor hervormingen?
- Hoe zorgen ondernemingen voor hogere normen?

F&C stimuleert de naleving van de uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties. Aan de hand van het teken * kunt u zien waar ons direct aandeelhouderschap raakt aan het terrein van het Global Compact inzake mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en anti-corruptie.

In dit rapport opgenomen ondernemingen

Terugblik

blz. 6-7

Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen
Alstom	FR	De Beers	ZA	Reed Elsevier	VK/NL	Tesco	VK
Buenaventura	PE	HSBC	VK	SABMiller	VK/ZA	Vale	BR
Carrefour	FR	Lojas Americanas	BR	Southern Copper	PE	Wal-Mart	VS
Credicorp	PE	Petrobras	BR	Standard Chartered	VK		

Ondernemingsbestuur en duurzaamheid in Azië

blz. 8-11

Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen
Acer	TW	China Water Affairs	CN	Hong Kong Electric	HK	Rohm	JP
Advanced Semi	TW	ChinaTrust	CN	Huadian Power International	CN	Samsung Electronics	KR
Apple	VS	Citic Pacific	HK	Korea Electric Power	KR	Shanghai Electric	CN
Bridgestone	JP	CNPC	CN	Neo-China Land	CN	Sime Darby	MY
Bursa Malaysia	MY	DBS Group	SG	ONGC	IN	Singapore Airports	SG
China Coal Energy	CN	Foxconn International	HK	Panasonic	JP	Taiwan Semiconductor	TW
China Mobile	CN	Hon Hai Precision Industries	TW	Petronas	MY	TSMC	TW
China Telecom	CN	Hong Kong & China Gas	HK	PT International Nickel	ID	Yue Yuen	HK

Klimaatverandering

blz. 12-13

Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen
Anglo American	VK	Buenaventura	PE	Nestle	CH	Santander	ES
Barclays	VK	Credicorp	PE	Pemex	MX	SAP	DE
BASF	DE	Danske Bank	DK	Rio Tinto	VK/AU	Southern Copper	PE
BBVA	ES	HSBC	VK	Royal Bank of Canada	CA	Statoil Hydro	NO
BP	VK	Natura Cosmetics	BR	RWE npower	DE	Vale	BR

Mensenrechten

blz. 14-15

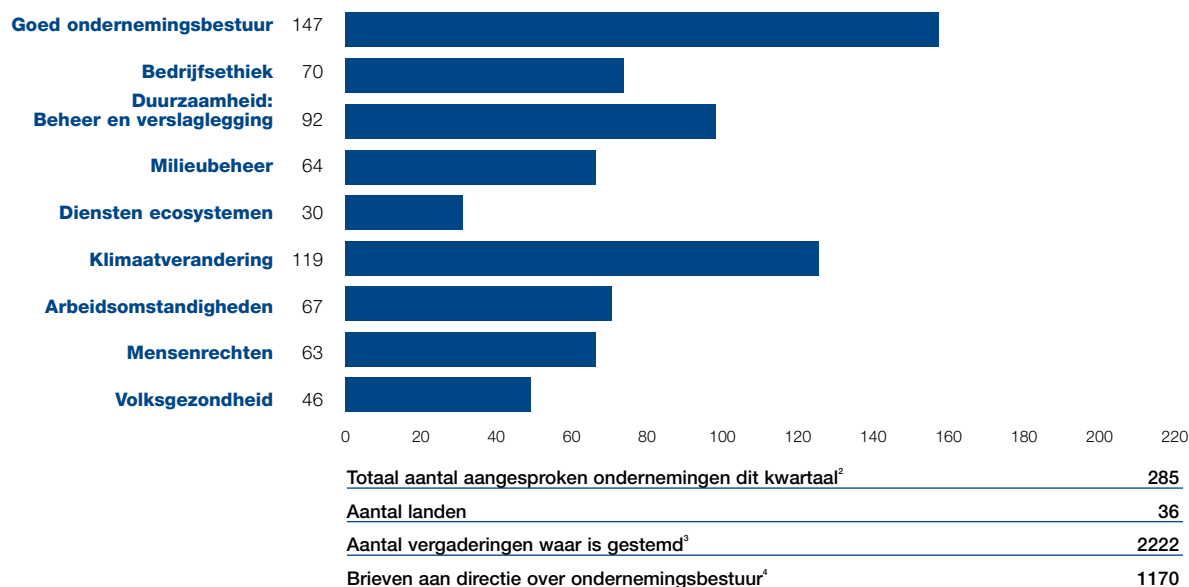
Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen	Bedrijf	Landen
Chevron	VS	ONGC	IN	Sinopec	CN	Total	FR
CNPC	CN	Petronas	MY				

Activiteitenverslag – Hoe reo® helpt bij de implementatie van PRI

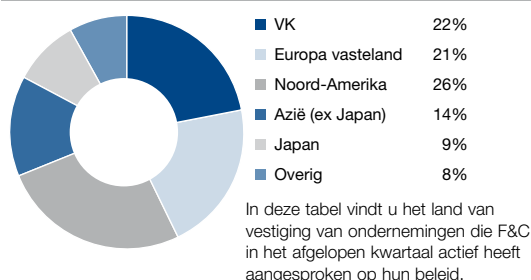
F&C bereikt met haar responsible engagement overlay een diepere en bredere betrokkenheid dan wie dan ook. Ook helpt F&C haar klanten de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties te implementeren. Wij onderscheiden ons door:

- Ons 16-koppig team van specialisten op het gebied van goed ondernemingsbestuur en maatschappelijk verantwoord ondernemen, dat in staat is de portefeuilles volledig te bewaken op risico's met betrekking tot milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur. Dit team zal waar nodig diepgaand en langdurig met individuele ondernemingen in gesprek gaan.
- Internationale betrokkenheid in alle markten.
- Volledige benutting van stemrecht. F&C oefent het stemrecht uit op alle aandelen van klanten wereldwijd en doet hier maandelijks verslag van.

Aantal aangesproken ondernemingen dit kwartaal

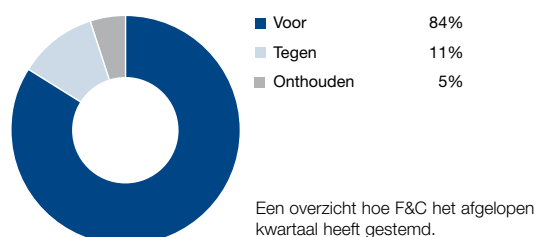
Geografische verdeling

Overleg met ondernemingen

Moties bij aandeelhoudersvergaderingen

Redenen voor stem tegen directie

² Ondernemingen kunnen op meerdere beleidspunten zijn aangesproken.

³ Dat wil zeggen, vergaderingen waarvoor F&C steminstructies heeft afgegeven.

⁴ Gegevens voor de periode 01/03/2009 tot en met 31/05/2009.

⁵ Inclusief uitvoerende bestuurders in de Verenigde Staten.

Terugblik kwartaal

Samenvattend verslag internationaal

F&C neemt deel aan conferenties PRI en ICGN in Australië

F&C is het afgelopen kwartaal naar Sydney in Australië gereisd voor de jaarlijkse conferentie van het International Corporate Governance Network (ICGN). Beleggers, bestuurders, beleidsmakers en andere belanghebbenden bogen zich over governanceproblemen die door de huidige financiële crisis aan het licht zijn gekomen, alsmede over de weg naar hervorming en herstel. We zijn vervolgens in Australië gebleven voor de jaarlijkse bijeenkomst in het kader van de Principles for Responsible Investment (PRI) van de VN. Daar maakten we deel uit van een panel over actief aandeelhouderschap en samenwerking met andere beleggers. Voor onze bijdrage konden we terugrijpen op onze ervaring met het leiderschap van een groep collega-beleggers voor transparantie over geldafdrachten: het Extractives Industry Transparency Initiative (EITI).*

F&C kaart de rechten van aandeelhouders aan in Rio

F&C is het derde kwartaal ook in Rio de Janeiro geweest om te pleiten voor versterking van de rechten van de aandeelhouder bij de Braziliaanse beurs Novo Mercado, die een leiderschapspositie wil verwerven op het gebied van deugdelijk ondernemingsbestuur. Meer dan 100 beursgenoteerde ondernemingen, advocatenkantoren en beleggers discussieerden over sterkere rechten van de minderheidsaandeelhouder en de kwaliteit van de handhaving op de beurs. We hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om met **Lojas Americanas** (een aanstormend binnenlands warenhuis) over het beheer van de toeleveringsketen* en duurzaamheidsrapportage te spreken.

Eén-op-één is overleg gevoerd met grondstoffengiganten **Vale** en **Petrobras** over internationaal klimaatbeleid*, ecosysteembeheer* en aandeelhoudersrechten.

Peru plaveit de weg

F&C is in september in Peru geweest voor overleg met 's lands drie grootste beursgenoteerde ondernemingen: mijnbouwconcerns **Buenaventura** en **Southern Copper** en **Credicorp**, eigenaar van paradepaardje Banco de Crédito de Perú. Het gesprek ging over klimaatbeleid* (alledrie hebben toegezegd het Copenhagen Communiqué te zullen ondertekenen), water*, biodiversiteit* en - in het geval van de mijnbouwconcerns - transparantie van de belastingafdracht.* **Buenaventura** heeft F&C op de hoogte gesteld van haar besluit om arbedoelstellingen te koppelen aan beloningsregelingen, precies zoals F&C vorig jaar had gevraagd. Bij **Credicorp** lag de nadruk op duurzame financieringen en financiële inclusie. De bank is volop bezig met een initiatief dat financiële basisdiensten wil verstrekken aan de grote aantallen Peruvianen die niet eens een bankrekening hebben.

Het Kanaal over

In Parijs zijn één-op-één gesprekken gevoerd met **Carrefour** en **Alstom**. Bij supermarktketen **Carrefour** was duurzaamheid het onderwerp van gesprek, in het bijzonder de prioriteiten van de nieuwe CEO op het gebied van voeding, klimaatverandering* en arbeidsomstandigheden.* We hebben bij **Alstom** vooral doorgevraagd over zakendoen in lastige landen* en over de strategie voor klimaatverandering van de onderneming.*

Ook in het nieuws:

F&C komt het fijne te weten over duurzaamheid bij Wal-Mart

F&C is naar het diepe zuiden van de VS afgereisd voor gesprekken met de CEO van **Wal-Mart** en andere sleutelpersonen over de geboekte voortgang bij de integratie van arbeids- en gemeenschapsfactoren in de duurzaamheidsinitiatieven.* Samen met collega-belegger Interfaith Center on Corporate Responsibility is vervolgens dieper ingegaan op de standaarden voor productiefaciliteiten in de gigantische internationale toeleveringsketen van **Wal-Mart**.* We ontvingen van de onderneming de laatste informatie over het onlangs aangekondigde plan om meer dan 100.000 toeleveranciers over de hele wereld te 'bevragen' over 15 belangrijke duurzaamheidspunten. Het uiteindelijke doel is om ten bate van de consument een duurzaamheidscijfer toe te kennen aan alle door **Wal-Mart** verkochte producten. Een update over de ontwikkeling van een systematisch plan voor veilige en menswaardige fabrieken* stond eveneens op de agenda.

F&C en het Global Compact over corruptie*

F&C heeft het afgelopen kwartaal over het onderwerp anti-corruptie een halfdaagse **Global Compact***(UNGC) conferentie georganiseerd, die werd bijgewoond door ruim 40 professionele beleggers en

vertegenwoordigers van ondernemingen zoals **Reed Elsevier**, **De Beers**, **Standard Chartered**, **HSBC** en **SABMiller**. F&C belichtte het negatieve effect van corruptie op vermogenscreatie, beleggingsrisico en aandelenwaarderingen en kwam zelf met specifieke maatregelen die beleggers van het bedrijfsleven verwachten. De UNGC schetste nieuwe aanbevelingen op dit gebied waaraan de ondertekenaars zich hebben te houden, terwijl Transparency International inging op de voorgestelde nieuwe Britse wet inzake omkoping en het effect daarvan op ondernemingen met ontoereikende anti-corruptiesystemen.

F&C met reo® naar Californië

F&C heeft in het Californische San Diego een conferentie bijgewoond met de titel The Future of Corporate Reform. De conferentie voor Amerikaanse overheidspensioenfondsen ging over de hervormingen van Amerikaans ondernemingsbestuur als reactie op de krediet- en bankencrisis. Of die nu vrijwillig of door toezichthouder danwel wetgever opgelegd zijn. Als lid van een panel van beleggers schetste F&C het belang van actief aandeelhouderschap voor veranderingen op bestuursniveau, in aanvulling op wet- en regelgeving en vrijwillige actie van ondernemingen zelf. Er is vooral gehamerd op de noodzaak dat over risicobeheer en de duurzaamheidsprestaties verantwoording aan de aandeelhouders wordt afgelegd.

Terugblik kwartaal: belangrijkste acties

Tesco bij de les houden: arbeidsomstandigheden weer op de agenda

Het Britse supermarktonderneming Tesco is de afgelopen tien jaar met stip in de hoogste regionen van de internationale ranglijst terechtgekomen. Dat succes ging echter wel gepaard met toenemende aandacht voor de standpunten van Tesco over milieu, dierenwelzijn en oneerlijke concurrentiepraktijken, waardoor het spel op een nog hoger niveau moet worden gespeeld. Activisten hebben de afgelopen drie jaar de jaarvergadering van Tesco aangegrepen om invloed op het management uit te oefenen: door aandelen te kopen en moties op de agenda te laten zetten, willen ze de 'echte' aandeelhouder mobiliseren en steun voor verandering krijgen.

In 2009 lag het brandpunt van het activisme bij de arbeidsomstandigheden van migranten in de vleesverwerkende industrie die de Britse winkels van Tesco bevoorraden. Tesco wordt over het algemeen beschouwd als een goede werkgever voor het eigen personeel; twee vakbonden⁶ dienden een motie in waarin Tesco wordt beschuldigd van schending van de ILO-kernconventies⁷ in de bedrijfskolom. Geëist werd dat het concern het voortouw zou nemen bij sectorinspanningen om de beloning tussen tijdelijk en vast personeel gelijk te trekken.

In een persoonlijk gesprek met de voorzitter van Tesco heeft F&C erop gewezen dat de indieners van de motie een aantal legitieme zorgen voor het voetlicht hadden gebracht, met name wat betreft de minder goede arbeidsomstandigheden in de hele vleesverwerkende bedrijfskolom in het VK.*

F&C heeft erop aangedrongen dat Tesco hier snel met een duidelijke reactie op zou komen. Het concern heeft vervolgens in diverse persberichten de beschuldigingen van slechte praktijken weerlegd en haar positie op de diverse punten toegelicht.

F&C heeft zich op de jaarvergadering uiteindelijk van stemming onthouden. De afweging daarbij was dat de motie weliswaar legitieme zorgpunten aankaarte waarover Tesco zich wel degelijk moest buigen, maar dat er van de onderneming onpraktische oplossingen werden geëist voor wat betreft het gebruik van tijdelijke arbeidskrachten en de omgang met leveranciersrelaties.⁸

In de tien jaar dat F&C nu actief met Tesco in gesprek is, heeft de supermarktketen de staat van dienst op duurzaamheidsgebied aanzienlijk verbeterd (met name wat betreft klimaatverandering, internationale activiteiten en voeding). Tesco moet in het moordende concurrentieklimaat in deze branche een balans weten te vinden tussen prijzen enerzijds en duurzaam ondernemen anderzijds. Hierdoor wordt het concern onvermijdelijk in de rol van voortrekker geduwd. Wat de arbeidsomstandigheden betreft heeft Tesco al opmerkelijke voortgang geboekt, onder meer door verbetering van de kwaliteit van de accountantscontrole en scholing van inkopers. Ook door het trekken van sectorbrede programma's, zoals het Ethical Trading Initiative en het Global Social Compliance Programme wordt vooruitgang geboekt⁹. Uitdagingen blijven er echter ook, zeker in verband met het beschermen van tijdelijk personeel en vakbondsrechten. Voor Tesco is een belangrijke rol weggelegd in het op een hoger plan tillen van de werkwijzen in de sector. Het concern zal daarom ook in de toekomst steeds weer op de proef worden gesteld.

Hervorming governance in Japan, het land van de langzaam rijzende zon

Door de langdurig haperende economie in Japan gaan er in de media, onder politieke commentatoren en bij het electoraat steeds meer stemmen op om nu toch eindelijk iets te doen aan de hervorming van het bedrijfsleven en het toezicht. Het voorheen extreem conservatieve Ministerie van Economische Zaken, Handel en Industrie (METI) heeft daarom in september 2008 op het hoogste niveau een studiegroep opdracht gegeven met aanbevelingen te komen die het ondernemingsbestuur bij beursgenoteerde ondernemingen moet versterken.

F&C is in maart 2009 in Tokio geweest voor besprekingen met vier belangrijke leden van deze studiegroep: METI, de Japanse financiële toezichthouder, de beurs van Tokio en de Nippon Keidanren, de machtige federatie van ondernemersorganisaties. Wij vroegen hen rekening te houden met de aanbevelingen die in het Japan White Paper¹⁰ zijn gedaan. In dat witboek (waarvan F&C mede-auteur is) is een aantal hervormingsvoorstellen gedaan namens de Asian Corporate Governance Association. Onze aanbevelingen zijn in toezichtkringen goed ontvangen, maar de Keidanren bleek onverzettelijker en zette met name kanttekeningen bij de noodzaak van onafhankelijke bestuurders. Volgens de Keidanren vormt een accountantscollege een serieus alternatief.

De studiegroep heeft in juli 2009 verslag uitgebracht. Ondanks dat de meeste door ons aangestipte aandachtspunten hierin wel aan de orde worden gesteld, komen de voorstellen van de groep niet bepaald uit de verf.

F&C is meteen gaan praten met de financiële toezichthouder, die het rapport mede heeft gepubliceerd. Ook is er een brief uitgegaan naar 800 Japanse ondernemingen waarin we ons weliswaar positief uitlaten over de geest van het rapport, maar ook knelpunten aanstippen die voor beleggers van belang zijn:

- dat beleggers (in tegenstelling tot het rapport van de studiegroep) onafhankelijke bestuurders onontbeerlijk vinden voor een evenwichtig en effectief bestuur en dat minstens eenderde van de bestuurders onafhankelijk zou moeten zijn;
- dat kapitaaluitbreiding voor bestaande aandeelhouders niet tot extreme verwatering mag leiden en niet als beschermingsconstructie mag dienen; dat transacties van materiële betekenis vooraf ter goedkeuring aan de aandeelhouders dienen te worden voorgelegd;
- dat ondernemingen niet alle jaarvergaderingen binnen dezelfde periode van twee weken moeten plannen, waardoor het uitbrengen van een goed afgewogen stem wordt bemoeilijkt.

De aanbevelingen van de studiegroep waren bedoeld als richtlijnen voor best practice. Sinds de verrassende verkiezingsoverwinning van de Democratische Partij van Japan begin september gaan er echter geluiden op om veel verdergaande hervormingen door te voeren. Hoewel wij dit voornemen van de nieuwe regering bemoedigend vinden, kan een nog voortvarender aanpak rekenen op felle tegenstand uit het bedrijfsleven en kan de invoering daarvan op z'n zachtst gezegd nog jaren duren.

6 Unite the Union in het VK en United Food and Commercial Workers (UFCW) in de VS.

7 De International Labour Organisation (ILO) van de Verenigde Naties legt zich toe op de handhaving van normen op het gebied van arbeidsomstandigheden en de mensenrechten. In de ILO-kernconventies wordt opgeroepen tot respect voor normen voor kinder- en dwangarbeid, vrijheid van vereniging en gelijke kansen voor mannen en vrouwen.

8 De indieners hadden per de datum van indiening van de motie geen met feiten gestaafde bewijzen van overtredingen in de toeleveringsketen van Tesco overhandigd. Niettemin heeft de Britse Equality and Human Rights Commission een onderzoek ingesteld, waarvan de bevindingen in het najaar van 2009 bekend worden gemaakt.

9 Het Ethical Trading Initiative (ETI) is een samenwerkingsverband van ondernemingen, vakbonden en vrijwilligersorganisaties die werken aan betere arbeidsomstandigheden in internationale toeleveringsketens. Via het Global Social Compliance Programme ontwikkelen ondernemingen in de sector een gezamenlijke, internationale aanpak voor de verbetering van de arbeidsomstandigheden in de bedrijfskolom. Meer informatie: <http://www.ethicaltrade.org/> en http://www.un.org/partnerships/Docs/GSCP_Guide.pdf

10 http://www.acga-asia.org/public/files/Japan%20WP_%20May2008.pdf

Blik op... ondernemingsbestuur en duurzaamheid in Azië

F&C laat van zich horen

Achtergrond

De wereldeconomie vertoont hoopgevende tekenen van herstel. Toonaangevende economen verwachten dat Azië een terugkeer naar wereldwijde groei zal bewerkstelligen. Trekt de wereld lering uit het verleden? Kan Azië de wereld überhaupt wel een duurzaam economisch herstel in tillen? Hoe verhouden ondernemingen zich tot duurzaamheidsfactoren in Azië en wat is de rol daarvan in het herstel?

Rode draad: hervorming ondernemingsbestuur

De afgelopen twee jaar hebben financiële toezichthouders en beurzen hard gewerkt om de markt ongeschonden door de kredietcrisis te loodsen. Bijna alle beurzen hebben, om de markt te beschermen en het vertrouwen van de aandeelhouder te behouden, de regels voor kapitaaluitbreiding aangescherpt en strengere corporate governance-richtlijnen ingevoerd. Corruptie en marktmisbruik zijn echter schering en inslag op veel Aziatische markten. Dat doet het enthousiasme van beleggers geen goed; F&C ijvert dan ook voor een ferme reactie op deze twee bedreigingen.

Als langdurig en actief lid van de Asian Corporate Governance Association (ACGA) neemt F&C deel aan talloze discussies over de verbetering van ondernemingsbestuur in Azië. Een kleine greep uit het laatste anderhalf jaar:

- **Handel met voorkennis in Hong Kong:** we hebben de **Hong Kong Exchange** in consultatierondes commentaar gegeven op de aanpassingsvoorstellen voor de normen voor beursnoteringen, naar aanleiding van de wijdverbreide handel met voorkennis en het vermoeden van gesjoemel met koersen.

De beurs heeft vervolgens de 'director black-out' periode verlengd, van einde boekjaar tot de publicatie van de financiële resultaten. We hebben de beurs tevens gevraagd opheldering te verschaffen over de regels voor de vrijwillige opschorting van de handel (en deze regels ook aan te scherpen). Reden was dat Neo-China Land weigerde haar positie toe te lichten nadat de handel in het aandeel anderhalf jaar was opgeschort vanwege onderzoek naar corruptie.*

- **Voorkeursrechten in Maleisië:** naar aanleiding van een voorgestelde versoepeling van de voorkeursrechtenregeling in Maleisië hebben wij er bij de Malaysian Securities Commission en de **Bursa Malaysia** op aangedrongen de bestaande algemene regel te handhaven. Volgens die regel mogen ondernemingen het aandelenkapitaal met maximaal 10% verhogen zonder bestaande aandeelhouders voorkeursrechten toe te kennen. De Bursa wilde die norm verhogen naar 20% in overeenstemming met de praktijk in Hong Kong en Singapore. Het voorstel is opgeschort nadat beleggers flinke bezwaren hadden aangetekend.
- **Stemrecht in Singapore:** we hebben verder gesproken met toezichthouders van de **Monetary Authority of Singapore** om te pleiten voor afschaf van de beperkingen aan het aantal stemvolmachten dat kan worden toegekend aan klanten met aandelen in nomineerekeningen. Die restricties zorgen namelijk voor een verwatering van het stemrecht op de beleggingen.

F&C onderneemt actie

2004-2009:	februari '05:	april '08:	december '08	januari '09
F&C voert meer en vaker directe gesprekken over deugdelijk ondernemingsbestuur en duurzaamheid met ondernemingen in Azië. In bezoeken aan onder andere Japan, China, India, Maleisië en Zuid-Korea spreekt F&C met ondernemingen, toezichthouders, collega-beleggers en NGO's.	F&C publiceert de eerste jaarlijkse landen- en regio-specifieke richtlijnen.	F&C schrijft mee aan het witboek over Japan, de Japan White Paper.	F&C publiceert Corporate Governance in Emerging Markets – An investor's roadmap.	F&C komt met actuele corporate governance-aanvullingen voor acht Aziatische markten ¹¹ in de lokale taal en publiceert een gedetailleerd verslag over Factory Labour Standards in Emerging Markets. ¹²

Hoofdpunten stemseizoen 2009

In de drukste tijd van het stemseizoen 2009 hebben we gestemd bij meer dan 1600 vergaderingen in Azië. We hebben ons daarbij vooral geconcentreerd op:

■ Evenwicht en onafhankelijkheid in het

bestuur: ondernemingen in Azië hebben veelal een grootaandeelhouder en/of aandeelhouder met zeggenschap. Bescherming van de belangen van de minderheidsaandeelhouder is daardoor extra belangrijk. Wij verwachten dat tenminste eenderde van het bestuur bestaat uit onafhankelijke bestuurders die van buiten de onderneming afkomstig zijn. De zo belangrijke auditcommissie zou daarentegen volledig onafhankelijk moeten zijn. In 2009 hebben we tegen niet-onafhankelijke bestuurders gestemd bij onder meer **Hong Kong & China Gas** en **Citic Pacific** en hebben we aangedrongen op een beter evenwicht in het bestuur, waarin de belangen van de minderheidsaandeelhouder beter vertegenwoordigd zijn. Verheugend was dat ondernemingen als het Taiwanese **Advanced Semi** en **ChinaTrust** na eerdere gesprekken extra onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurders hebben toegevoegd.

■ **Bescherming aandeelhoudersrechten:** in de hele regio zijn er nog altijd veel ondernemingen die de aandeelhouder niet eens basale rechten geven zoals wezenlijke informatie voorafgaand aan de stemming op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering, de uitoefening van stemrecht op afstand of de mogelijkheid om jaarlijks in ieder geval een aantal bestuurders te kiezen. Als steun aan collega-belegger PGGM heeft F&C de Taiwanese zwaargewichten **Acer** en **TSMC** vóór de stemming bij de jaarvergadering benaderd en erop aangedrongen dat er op afstand kan worden gestemd.

Dit is een belangrijke voorwaarde voor buitenlandse beleggers die de vergadering niet zelf kunnen bijwonen. Beide ondernemingen beraden zich nog over deze wijziging. We hebben ons verder onthouden van stemming over het directieverslag van het Indonesische **PT International Nickel** omdat het verslag en de jaarrekening niet al voor de vergadering waren gepubliceerd. Veel ondernemingen in Azië kennen meerjarige bestuurstermijnen, maar doen de bestuursbenoemingen niet in fasen. Er gaan soms dan ook jaren voorbij voordat de belegger weer bestuurders kan kiezen, waardoor het onmogelijk is langs deze weg onvrede kenbaar te maken. Om die reden hebben we een stemming over routinezaken bij **China Telecom** en **Korea Electric Power** aangegrepen om te pleiten voor de jaarlijkse verkiezing van tenminste eenderde deel van het bestuur, waaronder tenminste één lid van iedere bestuurscommissie. Het bestuur kan op die manier door beleggers verantwoordelijk worden gesteld voor de resultaatontwikkeling.

■ **Kapitaaluitbreiding:** net als in voorgaande jaren nam ons actief aandeelhouderschap over ondernemingsbestuur in Hong Kong en Singapore grotendeels de vorm aan van verzet tegen een algemeen mandaat om het aandelenkapitaal met maximaal 20% uit te breiden zonder dat met voorkeursrechten rekening hoeft te worden gehouden. Het deed ons dan ook genoegen dat **DBS Group** en **Singapore Airports** vrijwillig toezegden de voorkeursrechten voor aandelenemissies boven 10% te zullen beschermen.

februari '09

F&C schrijft 1600 in klantenportefeuilles aangehouden ondernemingen aan over specifieke governance- en duurzaamheidspunten op 11 markten in Azië.

maart '09

F&C reist af naar Japan voor gesprekken met het METI, de financiële toezichthouder, de Keidanren en de beurs van Tokio over de aanbevelingen in het witboek van 2008. In een brief aan 800 Japanse ondernemingen wordt hieraan verder vervolg gegeven.

april '09

F&C verspreidt publicatie BRIC: Sustainability Holds the Key to Long-term Growth¹³ onder ruim 150 Chinese en Indiase ondernemingen die in klantenportefeuilles voorkomen.

mei '09

In het belangrijkste stemseizoen (april, mei) oefent F&C stemrecht uit bij meer dan 100 jaarvergaderingen in Hong Kong en China. Kapitaalverhogingen en de samenstelling van het bestuur waren veelal de aanleiding voor stemmen tegen de directie.

juni '09

F&C past de aanbevelingen van het witboek toe bij de uitoefening van stemrecht bij ruim 800 aandeelhoudersvergaderingen in Japan. Er wordt geijverd voor meer onafhankelijke bestuurders in de raad van bestuur en betere bescherming van de aandeelhoudersrechten.

juli-sept. '09

Na de stemactiviteit vraagt F&C meer dan 140 ondernemingen in Azië schriftelijk om specifieke verbeteringen van het ondernemingsbestuur.

Het stemmen voorbij: de verankering van actief aandeelhouderschap

Bij F&C zien we de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders niet alleen als gelegenheid om stemrecht uit te oefenen, maar ook als manier om de bedrijfsaanpak op het gebied van ondernemingsbestuur en duurzaamheid te beïnvloeden. Een drietal voorbeelden waarin het stemproces leidde tot diepgaander contact over belangrijke duurzaamheidskwesties:

- In maart heeft **Hong Kong Electric** een speciale vergadering belegd waarin de aandeelhouders werd verzocht goedkeuring te hechten aan de overname van een aantal nieuwe kolengestookte elektriciteitscentrales in het zuiden van China. F&C heeft haar zorg uitgesproken dat de waardering van die centrales niet volledig recht deed aan de risico's van toekomstige wet- en regelgeving. Immers, de Chinese overheid is van plan sterk vervuulende elektriciteitscentrales te sluiten en zwaar in duurzame energie te investeren. In een conference call met **Hong Kong Electric** hebben we doorgevraagd naar de evaluatie van de milieuprestaties van die centrales en de manier waarop het voorgenomen overheidsbeleid in de waardering daarvan is verwerkt. Tegelijkertijd hebben we de gelegenheid aangegrepen om **Hong Kong Electric** te vragen

duidelijke doelstellingen te formuleren voor de terugdringing van vervuiling, waaronder de uitstoot van broeikasgassen, niet alleen in de nieuwe elektriciteitscentrales, maar in de hele onderneming.

- Voorafgaand aan de stemming bij **China Water Affairs** hebben we met de onderneming contact gezocht over de prestaties op het gebied van uitstootbeheer, water efficiëntie en lekkage, arbeidsomstandigheden en de effecten van die factoren op de lokale gemeenschap, vooral ook omdat in het jaarverslag en de jaarrekening geen informatie over deze wezenlijke duurzaamheidspunten wordt verstrekt. **China Water Affairs** heeft ons die aanvullende informatie inderdaad verschaft. We hebben er verder op aangedrongen dat in het jaarverslag over 2010 meer informatie zou worden opgenomen ten bate van alle beleggers.
- Bij de bestudering van de documentatie voorafgaand aan de jaarvergadering van **Ports Design** viel ons op dat de in Hong Kong gevestigde onderneming geen beleid had geformuleerd voor het operationele risico in de toeleverings- en productieketen. We hebben de onderneming verzocht te rapporteren over beleid en prestaties bij het beheer van de arbeidsomstandigheden bij de fabrieken in de toeleveringsketen.*

Werken aan herstel

In deze tijd waarin de Ministers van Financiën druk doende zijn een economisch herstel te bewerkstelligen, werken de milieu- en handelsministeries ondertussen aan hun positie voorafgaand aan de klimaattop in Kopenhagen in december, waar zal worden onderhandeld over een internationale overeenkomst over klimaatverandering. China is in 2008 de VS voorbijgestreefd als grootste uitstoter van CO₂. In 2009 had China daarentegen ook de meest ambitieuze doelstellingen voor de opwekking van duurzame energie, een essentiële voorwaarde voor een greipad dat niet op fossiele brandstoffen is gebaseerd.

Terwijl de regelgevende instanties over nieuw, klimaatvriendelijker overheidsbeleid onderhandelen, heeft F&C ondernemingen gevraagd wat zij doen om de uitstoot van CO₂ te verlagen en zich te positioneren voor de geplande verschuiving naar een economie die minder afhankelijk is van fossiele brandstoffen. Bij de Chinese nutsbedrijven **Shanghai Electric**, **China Coal Energy** en **Huadian Power International** hebben we specifiek aangedrongen op de ontwikkeling van een klimaatstrategie, die onder andere voorziet in de vermindering van CO₂-uitstoot, een keuze voor duurzame energie en deelname aan het Carbon Disclosure Project.¹⁴ Het Japanse **Panasonic** en Koreaanse **Samsung Electronics** lopen voorop bij de ontwikkeling van energiezuinige producten, die van groot belang zijn voor het verminderen van de energievraag en het voldoen aan nieuwe producteisen voor klanten. We spraken met de CEO van **Rohm** (Japan) over de geplande groei van de onderneming door de ontwikkeling van energiezuinige verlichtings-, verwarmings- en autoprodukten.

Het afgelopen jaar zijn toonaangevende ondernemingen in Azië begonnen de prestaties op dit gebied naar een hoger plan te tillen. Er worden duidelijke strategieën geformuleerd voor de vermindering van de CO₂-uitstoot en de voorbereiding van de activiteiten op de onvermijdelijke gevolgen van een veranderend klimaat. Na de intensieve contacten met F&C in de afgelopen twee jaar heeft **China Mobile** als eerste onderneming in China een 'groen actieplan' gepubliceerd. Daarin wordt de totale uitstoot van broeikasgassen van **China Mobile** gemeld alsmede een duidelijke doelstelling voor de verbetering van de energie-efficiëntie. De buur aan de overkant van de zee straat liet dat niet op zich zitten: **Taiwan Semiconductor** tilde de toch al vooruitstrevende klimaatveranderingsstrategie helemaal naar het niveau van het bestuur, als onderdeel van het totale Enterprise Risk Management. Toch vormen deze spelers eerder de uitzondering dan de regel. Als Azië 's werelds leiderschap op zich moet gaan nemen in de stimulering van een 'groen' herstel op basis van minder fossiele brandstoffen, dan zullen veel meer ondernemingen actief aan de slag moeten met de eigen milieuprestaties en met verbeterstrategieën moeten komen.

In september 2009 overviel de pasgekozen regering in Japan het bedrijfsleven met een verdrievoudiging van de CO₂-reductiedoelstelling (van 8% naar 25% in 2020). Als dit de toon zet voor de toekomst, dan valt er nog veel meer druk op Japanse ondernemingen te verwachten om iets aan klimaatverandering te doen.

Waarschuwingssignalen: maatschappelijke risico's

Aziatische multinationals zijn op de internationale ranglijsten in opmars. Zich niets gelegen laten aan ondernemingsrisico's als mensenrechten, arbeidsomstandigheden en overige maatschappelijke factoren is er dan ook niet meer bij. Misstappen en merkschade zijn steeds vaker het gevolg, net als bij de beter bekende westerse concurrent.

Zoals al duidelijk werd in de **reo@**-rapportage over het derde kwartaal van 2007 domineren Aziatische energiebedrijven inmiddels de exportmarkt voor olie in Soedan. Ook zij zien zich geconfronteerd met dezelfde operationele risico's waarvoor hun westerse concurrenten zich al langer gesteld zagen: eind 2008 werden drie Chinese oliemedewerkers van **CNPC** ontvoerd en vermoord. In juni 2009 voerden F&C en collega-beleggers in Istanboel¹⁵ overleg met zowel CNPC als **ONGC** uit India, dat eveneens omvangrijke activiteiten in Soedan heeft. Onderwerp van gesprek was de praktische reactie op de mensenrechten- en veiligheidsrisico's in conflictlanden. * Ook met **Petronas** uit Maleisië hebben we de gesprekken over dit onderwerp voortgezet onder auspiciën van de UN PRI Sudan Engagement Working Group. F&C stimuleert deze ondernemingen via deze dialoog om de risico's die met mensenrechten samenhangen proactief te beheersen en effectieve banden met de lokale gemeenschap te ontwikkelen.*

Tijdens een bezoek aan producent van palmolie **Sime Darby** in Kuala Lumpur hebben we aangedrongen op een volledige mensenrechteneffectenbeoordeling van de activiteiten in Liberia, waar achterbleven landmijnen een belangrijk ondernemingsrisico vormen.* Verder spraken we met **Bridgestone** naar aanleiding van beschuldigingen als zou de bandenfabrikant in de rubberplantages gebruik maken van kinderarbeid. We hebben beide aangemoedigd te onderzoeken hoe hun bedrijf positief aan de economische ontwikkeling kan bijdragen zonder de schendingen van de mensenrechten nog erger te maken.*

Ook in eigen land hebben veel Aziatische ondernemingen nog heel wat werk te verzetten voor wat betreft de arbeidsomstandigheden in fabrieken en toeleveringsketens. Door de wereldwijde recessie was er in eerste instantie sprake van flinke druk om de voorraden te verlagen en op de kosten te besparen. Fabrieken kunnen proberen om op de recente ervaring in te spelen met een verhoging van het productieniveau zonder iets in de afgeslankte kostenbasis te veranderen. Het risico neemt hierdoor toe dat er te veel wordt overgewerkt en dat het werk minder zorgvuldig gebeurt. Zo kwam **Foxconn International** (leverancier van succesnummer iPhone van **Apple**) onlangs in het nieuws in verband met beschuldigingen van uitbuiting (een medewerker had zelfmoord gepleegd). F&C heeft de onderneming om opheldering verzocht en het management van zowel Foxconn als moedermaatschappij **Hon Hai Precision Industries** gevraagd verslag uit te brengen over de gehanteerde managementsystemen en de feitelijke prestaties bij de implementatie van de sectorcode aangaande arbeidsomstandigheden in de fabrieken.* Zoals in januari 2009 al bleek uit ons rapport getiteld *Factory Labour Standards in Emerging Markets* lopen de arboprestaties sterk uiteen.

Het bedrijfsleven in Azië loopt bij het westen achter in de rapportage over managementsystemen en de bewaking van de naleving van sectornormen. Mede in het licht van beschuldigingen van NGO's over slechte omstandigheden hebben we in een vervolgactie de in Hong Kong gevestigde schoenenfabrikant **Yue Yuen** gevraagd het arbo- en mensenrechtenbeleid van het concern in overeenstemming te brengen met de internationale normen en om verslag uit te brengen over de geboekte voortgang bij de implementatie van dat beleid.* We wachten nog op antwoord.

En nu verder

Een door Azië getrokken internationaal herstel zal naar alle verwachtingen gepaard gaan met een hogere binnenlandse consumptie en op export gebaseerde productie. Of het Aziatische bedrijfsleven kwetsbare ecosystemen kan beschermen, deugdelijke arbeidsomstandigheden en ethische werkwijzen kan handhaven, zal door beide ernstig op de proef worden gesteld. Wil de hernieuwde internationale groei duurzaam zijn, dan zullen ondernemingen in Azië hun invloed op de natuurlijke omgeving, medewerkers, klanten en lokale gemeenschappen beter en actiever moeten beheersen. Ondernemingen met sterke, onafhankelijke besturen die verantwoording willen en kunnen afleggen en die met innovatieve producten inspelen op de wensen van de meer kapitaalkrachtige binnenlandse consument zullen kunnen rekenen op de interesse en het geld van 's werelds beleggers.

Het komende jaar zal F&C er bij ondernemingen in heel Azië op aandringen om:

- internationale normen voor deugdelijk ondernemingsbestuur te implementeren waaronder een onafhankelijk, ervaren bestuur en auditcommissie, sterke aandeelhoudersrechten en allesomvattende risicobeheer- en toezichtsystemen;
- de belangrijkste milieu-effecten van de onderneming te evalueren en te matigen en zich voor te bereiden op de effecten van klimaatverandering (zowel fysiek als wat betreft de wet- en regelgeving) onder andere in de vorm van de ontwikkeling van een strategie voor klimaatverandering alsmede openbare verantwoording af te leggen aan belanghebbenden, bijvoorbeeld aan de hand van het Carbon Disclosure Project;
- materiële maatschappelijke risico's te analyseren en zich daarop voor te bereiden, zoals de risico's van de bedrijfsvoering in risicolanden of de niet-handhaving van de internationale normen voor arbeidsomstandigheden. De benadering van de mensenrechten en arbeidsomstandigheden dient te zijn gebaseerd op internationaal aanvaarde normen, bijvoorbeeld die van het Global Compact van de VN.*

Samen met toezichthouders en beurzen blijven we daarnaast werken aan normen voor een beursnotering die in de hele regio deugdelijk ondernemingsbestuur en duurzame werkwijzen bevordert.

Blik op... klimaatverandering

Onze doelstellingen

- Het stimuleren van een duidelijk langetermijnoverheidsbeleid voor een verschuiving naar een economie die minder afhankelijk is van fossiele brandstoffen.
- Ondernemingen stimuleren de uitstoot van broeikasgassen te meten en te minimaliseren, alsook publiekelijk verslag uit te brengen over de strategie waarmee zij de risico's van klimaatverandering beheersen.

F&C draagt bij aan agenda Kopenhagen

De belangrijke VN-klimaatop in Kopenhagen staat voor de deur. In de paar weken die er tot de klimaatonderhandelingen nog te gaan zijn, hebben het bedrijfsleven en beleggers de beleidsmakers de onmiskenbare boodschap meegegeven dat een ambitieuze wereldwijde deal essentieel is voor het aanboren van de zo belangrijke investeringen en innovatie.

Op 16 september lanceerden 118 beleggers met \$ 13 biljoen aan beheerd vermogen samen met Lord Stern de Investor Statement on a Global Deal on Climate Change¹⁶ in New York. In die verklaring wordt beleid geschetst dat beleggers de richting van minder fossiele brandstoffen kan laten inslaan. Nog geen week later (22 september) werd in New York het Copenhagen Communiqué¹⁷ overhandigd aan VN-secretaris-generaal Ban Ki-Moon, dat kan rekenen op de steun van meer dan 600 ondernemingen in 60 landen.

F&C heeft bij beide verklaringen een belangrijke rol gespeeld, zowel in het opstellen daarvan als in het 'meekrijgen' van ondernemingen en beleggers: als oprichter en stuurgroep lid van de Institutional Investors Group on Climate Change en als mede-auteur van de beleggersverklaring, en als mede-oprichter van de Corporate Leaders' Group on Climate Change (CLG), de groep achter het communiqué.

Het bedrijfsleven en beleggers staan in de startblokken – mits de overheid het voortouw neemt

De kernboodschap in de twee verklaringen is hetzelfde: duidelijk, consequent en langetermijnbeleid gericht op stevige uitstootreducties is noodzakelijk. Alleen dan krijgen bedrijfsleven en beleggers de duidelijkheid en stimulans die ze nodig hebben voor investeringsbeslissingen en het nemen van risico's. Wat betreft de beoogde deal in Kopenhagen zijn beide groepen het eens over de volgende essentiële bouwstenen:

- Internationaal streefdoel voor emissiereductie van 50-85% in 2050
- Forse doelstellingen emissiereductie voor de ontwikkelde landen en op laag verbruik van fossiele brandstoffen gebaseerde groeiplannen voor de ontwikkelingslanden
- Steun voor energiezuinige en weinig fossiele brandstoffen verbruikende technologieën
- Maatregelen die moeten zorgen voor een krachtige en effectieve internationale CO₂-markt, met nieuwe mechanismen die kapitaalstromen naar ontwikkelingslanden bevorderen

- Ondersteuning en financiering van aanpassingen in ontwikkelingslanden
- Mechanisme dat de uitstoot door ontbossing moet tegengaan

Belangrijke fragmenten uit het

Copenhagen Communiqué:

“Eerder dit jaar zijn de 20 grootste economieën ter wereld bijeengekomen en is ongekende eendracht bereikt over gecoördineerd ingrijpen als reactie op de wereldwijde economische neergang ... Wereldleiders moeten met dezelfde eendracht en coördinatie klimaatverandering aanpakken ...”

“Als men het eens wordt over een aanpak die voldoende ambitieus, effectief en internationaal rechtvaardig is, dan doet dat een appèl op wat het bedrijfsleven het beste kan: winstgevend investeren, innoveren en betaalbare ‘low-carbon’ producten en diensten ontwikkelen voor miljarden klanten in de hele wereld. Hoe ambitieuzer het kader, des te sterker het bedrijfsleven voor de dag komt.”

Beleggers en ondernemingen zijn het erover eens dat, als aan deze voorwaarden wordt voldaan, klimaatverandering zakelijk enorme kansen biedt. Kansen die economische en banengroei stimuleren terwijl de internationale economie van de financiële crisis herstelt.

Alain Grisay (CEO F&C) aan de slag voor het Copenhagen Communiqué

De afgelopen maanden heeft F&C haar invloed als belangrijke aandeelhouder in ondernemingen over de hele wereld gebruikt om het bedrijfsleven mee te krijgen als ondertekenaars van het Copenhagen Communiqué. Die inspanning werd vooral ook gedragen door onze eigen CEO, Alain Grisay. Bij de introductie van het communiqué in Londen in juni drong Grisay er bij ruim 100 topmannen en -vrouwen uit het bedrijfsleven op aan hun steun aan het initiatief te betuigen. Zelf beloofde hij de volle invloed van de beleggingsportefeuilles van F&C te zullen mobiliseren en honderden ondernemingen te zullen stimuleren het communiqué te steunen.

Vervolgens heeft hij de topmannen en -vrouwen van 360 ondernemingen persoonlijk aangeschreven en hen gevraagd samen met F&C hun steun aan het communiqué te betuigen.

Ten tijde van de officiële lancering van het communiqué op 22 september waren al 60 CEO's persoonlijk op de brief van F&C ingegaan. Dat waren onder andere grondstoffengiganten Rio Tinto, Anglo American, BP en StatoilHydro; een aantal Zuid-Amerikaanse ondernemingen, waaronder het Braziliaanse Natura Cosméticos en Vale; PEMEX uit Mexico en Buenaventura, Southern Copper en Credicorp uit Peru; belangrijke Europese spelers als RWE npower, SAP, BASF en Nestlé; en tal van banken waaronder Barclays, BBVA, Danske Bank, HSBC, Royal Bank of Canada en Santander.

Terwijl de klimaattop van december 2009 met rasse schreden nadert, blijven wij er bij ondernemingen op aandringen zich officieel voor het Copenhagen Communiqué uit te spreken. Het communiqué weet zich verzekerd van de officiële steun van het Global Compact van de VN. We zullen ondernemingen er dan ook op attent maken dat steun aan deze verklaring een belangrijke manier is waarop ze mede invulling kunnen geven aan de UNGC Principles ten aanzien van het milieu.*

Vervolgstappen

Natuurlijk zijn er in het verleden al eerder verklaringen van vergelijkbare strekking verschenen, maar nog nooit eerder waren de ondertekenaars van deze initiatieven met zo velen en zo divers. Na jaren van controverse en felle discussies over en weer lijken ondernemingen en beleggers zich nu in grote lijnen te kunnen vinden in de noodzaak voor actie tegen klimaatverandering. Tijd voor de overheid om de schouders eronder te zetten en de klus te klaren.

De politieke telefoonlijn staat inmiddels roodgloeiend. Bij de recente VN-vergaderingen heeft China een symbolisch belangrijke stap gezet door zich bereid te verklaren op de korte termijn streefdoelen voor 'CO₂-intensiteit' aan de hele Chinese economie op te leggen. Deze aankondiging vormt een enorme en noodzakelijke impuls aan de klimaatonderhandelingen. Vooral ook omdat het nog onzeker is of de VS zich wel tot bindende doelstellingen kunnen verplichten gezien de moeilijkheden die president Obama op dit moment al heeft om zijn belangrijke klimaatwet door de Senaat de loodsen. Ondertussen luidt de wetenschap steeds harder de noodklok over het kritieke belang van de temperatuurdrempel van twee graden waar we binnen moeten blijven om gevaarlijke situaties te voorkomen. En dat vereist uitstootemissies die heel wat verder gaan dan wat er van overheidswege inmiddels al is toegezegd.

Op dit kritieke moment kan de input van het bedrijfsleven en beleggers net de prikkel zijn die de politiek tot ambitieuzere actie aanzet, waardoor de balans tussen succes en falen de goede kant op doorslaat.

Zij zeiden...

“The cost to the American consumer of the [Waxman-Markey climate] bill passed in the House is estimated at between 22 and 49 cents a day - the price of a postage stamp. That, according to most Republicans and a large minority of Democrats, is too high a price. That argument is not likely to cut much ice in Beijing or New Delhi.”

- *“High hopes put Obama in a bind over climate change”, Financial Times, 18 september 2009*

Zij zeiden...

“I've signed the Communiqué on behalf of Vale because I am convinced that the world is changing from a market-driven economy to a 'green' low-carbon economy. This is the future.”

- *Roger Agnelli, President en CEO, VALE S.A.*

Zij zeiden...

“To date, investment decision-making has been hampered by weak, disparate and uncertain policies, as well as short time horizons. The specific measures we have called for will provide a much more supportive investment environment, thus enabling long-term private sector investment essential to address climate change. Failure to act is an option that carries with it damaging consequences.” – Peter Dunscombe, voorzitter van de Institutional Investors Group on Climate Change, geciteerd in “Finance groups demand tough climate targets”

Financial Times, 17 september 2009

Blik op... mensenrechten: zakendoen in “lastige” landen

Onze doelstellingen

Ondernemingen die actief zijn op gebieden waar de wet zwak staat, waar conflicten zijn of waar belangrijke schendingen van de mensenrechten voorkomen, aansporen tot beheersing van de risico's voor de bedrijfsontwikkeling, door middel van:

- mensenrechtenbeleid voor de eigen activiteiten, die van gelieerde ondernemingen en joint venturepartners;*
- richtlijnen voor de veiligheid van medewerkers en installaties;*
- procedures voor overleg met de lokale gemeenschap, inclusief inheemse bevolkingsgroepen;*
- beleid voor een dialoog met politici waarin wordt gewezen op de noodzaak voor het bedrijfsleven van een stabiele overheid die verantwoording verschuldigd is.*

Achtergrond

De wereldwijde honger naar grondstoffen is niet meer door ontwikkelde markten te stillen. Het onvermijdelijke gevolg is dat de interessantste groeimogelijkheden (met name nieuwe olie- en gasreserves) onder de controle vallen van 's werelds meest onverkwikkelijke regimes. Landen als Soedan, Birma (Myanmar)¹⁸ en de Democratic Republic of Congo (DRC) zijn rijk aan bodemschatten, maar gaan gebukt onder conflicten, autoritaire regimes, een zwakke rechtsstaat en systematische schendingen van de mensenrechten.¹⁹ F&C luidt al ruim tien jaar de noodklok over de risico's van bedrijfsactiviteiten in landen waar de mensenrechten met handen en voeten worden getreden.* In de afgelopen jaren zijn de verwachtingen van de maatschappij ten aanzien van goed ondernemerschap veranderd. Tegenwoordig is het vermijden van 'medeplichtigheid' aan de mistappen van de regering van zich misdragende landen niet meer genoeg. Ondernemingen moeten zich proactief inzetten voor verbeteringen. Wat dat in de praktijk betekent, is nog lang niet duidelijk en iets dat F&C met haar actief aandeelhouderschap boven water probeert te krijgen.*

Activiteiten F&C

Onze ideeën over verantwoordelijk gedrag van ondernemingen zijn ingegeven door meer dan tien jaar ervaring met ondernemingen die actief zijn in uiteenlopende sectoren (mijnbouw, ICT, consumentengoederen) over de hele wereld, maar die allemaal te maken hebben met mensenrechtenrisico's.* Twee landen, Myanmar en Soedan, vragen daarin om bijzondere aandacht, waardoor wij:

- voortdurend de vinger aan de pols houden bij belangrijke ondernemingen die in het land zelf opereren, zoals **Total** en **Chevron** (na de overname van **Unocal** in 2005) in Myanmar²⁰, Chinese spelers **China National Petroleum Corporation (CNPC)/PetroChina** en **Sinopec**, het Maleisische **Petronas** en Indiase **ONGC** in Soedan.
- ons samen met collega-beleggers inzetten voor een proactievare op risico gebaseerde aanpak, onder andere in de vorm van publicatie uit 2001 "Statement from Institutional Investors – Business Involvement in Myanmar (Burma)"²¹ en deelname aan de PRI-werkgroep over Soedan.

- naar Myanmar afreisden voor een werkbezoek van een week aan de Yadana-pijp voor gesprekken met de medewerkers van Total en met de lokale gemeenschap alsook om waardevolle inzichten ter plaatse op te doen.

Wat verwacht F&C?

Door deze vergaande contacten ter plaatse in Myanmar en Soedan, in combinatie met gesprekken met ondernemingen en belanghebbenden die in andere "lastige" landen²² actief zijn, hebben we een good practice-kader kunnen ontwikkelen. Hierin wordt de beste aanpak door ondernemingen van met mensenrechten samenhangende risico's besloten.

De juiste aanpak ter plaatse

Medewerkers: duidelijk zicht op verband tussen eigen baan en de mensenrechten?

- **Relevant en praktisch:** hoe goed een gedragscode ook in elkaar zit, medewerkers moeten weten hoe ze in hun dagelijkse werkzaamheden met mensenrechten samenhangende dilemma's kunnen onderkennen en daar proactief op kunnen inspelen.
- **Leiding vanuit de top:** landenmanagers moeten bij de vervulling van hun commerciële taken het gezag en de inzet tonen om proactief de rechten van de mens te beschermen.
- **Open:** bij gesprekken met externe partijen over netelige kwesties moet men zich constructief opstellen, niet defensief.

Lokale gemeenschap: aan de kant van de onderneming?

- **Contact onderhouden:** door duidelijke communicatielijnen tussen de onderneming en de lokale gemeenschap kunnen pijnpunten worden weggenomen voordat ze escaleren.
- **Evenwichtige ontwikkeling bevorderen:** vaak gaat bedrijvigheid samen met infrastructurele ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de vorm van nieuwe wegen. Ondernemingen moeten ervoor waken niet in de rol te vallen van enige partij die binnen de gemeenschap een probleem kan oplossen en vooral ook werken aan economische bedrijvigheid die blijft nadat ze zelf zijn vertrokken.

¹⁸ Wij gebruiken liever de naam "Myanmar" dan "Birma" omdat de bevolking het land zelf zo noemt, ook partijen die niet achter het militaire regime staan.

¹⁹ De meest gangbare term voor dit soort landen is "weak governance zones".

²⁰ Voorheen ook Premier Oil en British American Tobacco voordat deze zich in respectievelijk 2002 en 2003 uit Myanmar terugtrokken.

²¹ In de verklaring wordt ingegaan op de zorg over de aanwezigheid van een militaire dictatuur in Myanmar en worden de risico's voor aandeelhouders beschreven die in het land belangen hebben. Zie voor de volledige verklaring www.fandc.com/governance (onderdeel Publications). De verklaring is opgesteld onder leiding van Friends Ivory & Sime, de rechtsvoorganger van F&C.

²² Als onderdeel van ons actief aandeelhouderschap hebben we diepgaande gesprekken gevoerd over activiteiten in tal van landen, onder andere Angola, China, Colombia, Democratic Republic of Congo, Equatoriaal Guinee, Gabon, Indonesië, Nigeria, Peru, Rusland en Zimbabwe.

- **Onafhankelijk advies inwinnen:** door een onafhankelijke evaluatie van programma's gericht op samenwerking met de gemeenschap door betrouwbare adviesbureaus of NGO's kan voortgang worden verzekerd en kunnen objectieve beoordelingen voor externe partijen worden gewaarborgd.

Veiligheid: wie zorgt ervoor?

- **Touwtjes in eigen handen:** de onderneming kan dankzij een eigen veiligheidsoperatie (mits toegestaan) de controle houden over gedragsnormen, terwijl hier ook kansen liggen voor opleiding en werkgelegenheid en de banden met de lokale gemeenschap nog verder kunnen worden verbeterd.
- **Opleiding medewerkers:** training van, toezicht op en een effectieve klokkenluidersregeling voor veiligheidsdiensten zijn een noodzakelijke voorwaarde voor gedrag in overeenstemming met de gedragscode en het mensenrechtenbeleid van de onderneming; dit is zo mogelijk nog belangrijker als de onderneming afhankelijk is van de diensten van de politie of het leger.

Feedback: luistert de onderneming?

- **In gesprek gaan:** actieve dialoog met externe partijen (waaronder maatschappelijke groeperingen) kan conflicten helpen voorkomen of bezweren en tegelijkertijd constructieve feedback opleveren.

Actief aandeelhouderschap of bemoeizucht? Politiek laveren

Hoewel veel ondernemingen veel hebben bereikt en op specifieke locaties een duidelijk positief effect hebben (veelal in de directe omgeving waar ze opereren), creëren ze meestal niet de sociaal-economische omstandigheden die nodig zijn voor een einde aan onderdrukking en misstanden. Sterker nog, dat ze in bepaalde landen blijven zitten, geeft legitimiteit aan het regime en de belasting die ze afdragen houdt de zittende regering in het zadel en versterkt de macht daarvan. Ondernemingen die er toch voor kiezen om te blijven, zullen andere manieren moeten vinden om ervoor te zorgen dat de door hen gecreëerde economische bedrijvigheid tevens leidt tot ontwikkeling, politieke hervormingen en een einde aan conflicten. Meer inmenging in het politieke proces is dan onvermijdelijk, en daar verzetten de meeste ondernemingen zich met hand en tand tegen. Volgens F&C kunnen ondernemingen zelfs een veel bredere economische vooruitgang en ontwikkeling bevorderen dan alleen in dat kleine gebiedje rond de eigen activiteiten. Dat zou een effectieve en legitieme manier zijn om aan stabiliteit en bescherming van de mensenrechten te werken en tevens een goed alternatief voor volledige terugtrekking.

Ondanks het diepgewortelde verzet tegen alles wat naar politieke bemoeizucht zweemt, worden ondernemingen toch regelmatig aangespoord om hun gewicht in de strijd te gooien. Hier en daar doet een onderneming eens iets en soms zelfs onder extreme omstandigheden. Er bestaat echter nog weinig overeenstemming over het verschil tussen 'gepaste inzet' en 'bemoeizucht' maar er wordt in ieder geval gediscussieerd. Die discussie wordt mede aangezwengeld door beleggers en andere belanghebbenden die niet alleen oog hebben voor de keerzijde van niets doen, maar ook voor de potentiële voordelen van actieve betrokkenheid. In die discussie zal ook rekening moeten worden gehouden met de sterk toegenomen invloed van staatsbedrijven, met name nationale oliemaatschappijen zoals CNPC, Sinopec en ONGC. Als vertegenwoordiger van het land van herkomst hanteren deze ondernemingen een agenda die vooral geopolitiek gekleurd is.

Maar zelden wordt daarbij ook geijverd voor ontwikkeling en de bescherming van de mensenrechten. Bij sommige van deze partijen, bijvoorbeeld Petronas, gaat de deur nu langzaam op een kier en wordt er ten minste gekeken naar wat de belangrijkste spelers in de sector doen – mogelijk een eerste voorbode van een cultuuromslag.

Bij F&C stimuleren we ondernemingen om zich over de volgende vragen te buigen en publiekelijk hun positie toe te lichten:

Samenwerking met collega-ondernemingen: hoe krijgen we de normen hoger?

- **Samen sterk:** ondernemingen concurreren natuurlijk met elkaar, maar valt er iets te winnen met meer coördinatie (bijvoorbeeld bij de opleiding en scholing van plaatselijke medewerkers of bij het ijveren voor sterker milieubeheer)? Die samenwerking kan een eerste stap zijn naar nauwere zakelijke banden waar alle partijen van profiteren en die minder gauw het predicaat 'bemoeizucht' in overheidszaken zullen meekrijgen?
- **De lat hoger, het speelveld gelijk:** hoe kunnen ondernemingen met meer ervaring in het omgaan met milieu- en mensenrechtenproblematiek de zwakke broeders ook meekrijgen en zo de kritiek pareren waar de hele sector onder lijdt? Is er een mechanisme waarin sectorgenoten met elkaar kunnen praten over zaken die de hele sector aangaan?

De economische invloeden: hoe kan actief aanspreken leiden tot grotere stabiliteit en wenselijke maatschappelijke uitkomsten?

- Legitieme economische mechanismen: ondernemingen kunnen wel degelijk positieve maatschappelijke en indirect ook politieke invloed hebben door op economische hervormingen aan te dringen. In welke mate zetten ondernemingen zich bijvoorbeeld in voor een lokale kamer van koophandel, boekhoudregels voor overheidsinstanties, een stabiele munt en wisselkoers, een solide belastingstelsel en wettelijke basisstructuren zoals een ambtelijke organisatie en lokale overheidsinstanties?
- Rapportage over afgedragen gelden aan de 'gastregering': in landen die rijk zijn aan olie en mineralen verdwijnt het geld van de grondstoffenondernemingen vaak direct in militaire activiteiten en kan de bevolking niet meeprofiteren van eventuele ontwikkelingsvoordelen. Hoe zetten ondernemingen zich in voor grotere transparantie ten aanzien van dit soort betalingen en uitgaven, zoals die wordt voorgestaan door het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)²³ Zijn ondernemingen bereid op jaarbasis te melden hoeveel ze in totaal aan de gastregering hebben afgestaan?

Vervolgstappen

Ondanks signalen dat de aanwezigheid van ondernemingen een positief effect op de lokale gemeenschap kan hebben, is en blijft het een feit dat die aanwezigheid onverkwikkelijke regimes legitimiteit en financieel gewin oplevert. De weg ligt volgens ons toch bij actief aanspreken en voor beleggers ook in meer gezamenlijke actie zoals:

- de werkgroep Soedan van de Principles for Responsible Investment (PRI);
- de onlangs opgerichte UN Global Compact Expert Group on Responsible Investment in Conflict-Affected Countries, waarin ondernemingen (inclusief een aantal nationale oliemaatschappijen) vertegenwoordigd zijn, naast beleggers, maatschappelijke groeperingen, internationale organisaties en de VN.

23 Zie ook www.eitransparency.org. Voor EITI is onderschrijving door gastregeringen noodzakelijk, wil het initiatief überhaupt effectief zijn. Inmiddels hebben 27 landen die stap gezet. Een toenemend aantal landen, waaronder Anglo American, BHP Billiton, Statoil en Talisman, maken vrijwillig informatie bekend over de belastingen en royalty's die aan de overheid zijn afgedragen, ook als dat land zich niet bij het EITI heeft aangesloten.

F&C gaat voor goud

Het bieden van zeer succesvolle beleggingsoplossingen is slechts een onderdeel van ons dienstenpakket. Als gedreven vermogensbeheerders zijn we vastbesloten om koploper te worden op alle onderdelen in onze branche.

F&C werd zowel in 2006, 2007 als in 2008 onderscheiden met de 'Gouden Standaard' in de categorie Vermogensbeheer. Wij beschouwen dit als een bijzondere prestatie, temeer daar slechts enkele andere bedrijven het voorrecht hebben gehad om deze onderscheiding in ontvangst te nemen. De Gouden Standaard heeft tot doel om bedrijven in de schijnwerpers te zetten die zich in de financiële sector niet alleen op het gebied van dienstverlening onderscheiden, maar ook op vijf andere belangrijke aspecten, te weten:

Financiële kracht

Het vermogen om te voldoen aan de verwachtingen van de cliënt en die zelfs te overtreffen.

Expertise en ervaring

De beschikking over uitstekende expertise en geschiktheid als vermogensbeheerder.

Service

Het vermogen om op effectieve wijze een relatie met de cliënt op te bouwen en te onderhouden.

Fair value

Het vermogen om te bepalen of cliënten waar voor hun geld krijgen.

Vertrouwen

Het vermogen om een vertrouwensrelatie met cliënten op te bouwen. De "Gouden Standaard" is dan ook één van de moeilijkste en meest prestigieuze onderscheiding die in de financiële sector te ontvangen zijn.

WINNER

Responsible Investment

Producten

F&C biedt een breed pakket aan beleggingsoplossingen voor pensioenfondsen, liefdadigheidsinstellingen, financiële instellingen en overige organisaties. We bieden niet alleen de mogelijkheid tot discretionair vermogensbeheer, maar ook is het mogelijk om in onze institutionele beleggingsfondsen te participeren. Wij beleggen in diverse regio's zakelijke waarden, vastrentende waarden en deposito fondsen.

Mocht u nog vragen hebben dan kunt u altijd contact met ons opnemen of bezoek onze website op **www.fandc.nl**

Wat zou er beter kunnen?

Wij hopen dat wij uw zorgen en aandachtspunten goed voor het voetlicht hebben gebracht. Maar wij willen dat graag zeker weten en stellen uw inbreng dan ook zeer op prijs.

Graag horen wij van u wat u wilt dat er met uw geld wordt gezegd.

Voor vragen en/of opmerkingen kunt u contact opnemen met uw accountmanager. U kunt uw commentaar ook per post opsturen naar:

F&C Netherlands B.V.
Postbus 75471
1070 AL Amsterdam

Contact

Kantoren

Verenigd Koninkrijk

Tel: **+44 (0) 20 7011 5160**

Ierland

Tel: **+353 (0) 1 436 4000**

Nederland

Tel: **+31 (0) 20 582 3000**

Portugal

Tel: **+351 (0) 21 0033200**

Frankrijk

Tel: **+33 (0) 1 78 42 40 92**

Duitsland

Tel: **+49 (0) 69 308 55 098**

Verenigde Staten

Tel: **+1 (0) 617 426 9050**

Zwitserland

Tel: **+41 (0) 22 747 7714**

Spanje

Tel: **+44 (0) 20 7011 5398**

Hong Kong

Tel: **+(852) 3965 3160**

Zweden

Tel: **+46 (0) 850 901276**

Hoofdkantoor

Verenigd Koninkrijk

Tel: **+44 (0) 20 7628 8000**

Website: **www.fandc.com**

Belangrijke informatie

De in dit document weergegeven informatie was bij F&C bekend op 30 september 2009, tenzij anders vermeld. Dit document is uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde en dient niet te worden verstrekt aan niet-professionele beleggers en/of andere derden. De informatie die verschaft wordt in dit document is alleen bedoeld ter informatie. REO diensten kwalificeren niet als individueel vermogensbeheer danwel als het geven van beleggingsadvies. Dit document wordt uitgegeven door F&C Netherlands B.V., in Nederland gereguleerd door de Autoriteit Financiële Markten (AFM) © Copyright F&C Netherlands B.V. 2009.

F&C/6752 10/09

Expect excellence